

Kõik sai alguse «Luikede järve» uuslavastusest Estonia teatris. Etendusemuljete vahetamise juurest jõudsid tantsuajaloo õppejõud **Heili Einasto** (Tallinna Ülikool) ja **Evelin Lagle** (Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia) küsimuseni, miks ja kellele üldse balletti veel vaja peaks olema.

HEILI EINASTO

HEILI EINASTO: Rääkides «Luikede järve» uuslavastusest Estonia teatris (vt TMK 7/8, 2016, lk 53–62), jõudsimme otsaga arutluseni balletikunsti kui sellise väärtusest Eesti kultuuripildis. Aga arvustus on vaid ühe etenduse analüüs ning laiemad küsimused jäävad sellest enamjaolt välja. Olen oma lugudes püüdnud ühe-kahe lausega kokku võtta konkreetse lavastuse väärtuse kultuuriliselt või repertuaaripoliitiliselt, kuid see pole mingi analüüs. Just kunstinähtuste kultuurilisse konteksti panemisest olen hakanud üha suuremat puudust tundma.

EVELIN LAGLE: See on tõesti oluline, sest midu sellest ei räägita ega ole ka tugevamat impulssi selle üle mõtiskleda.

EINASTO: Kunstialad muutuvad üha enam niisitooteks. Näiteks balletti – ma arvan, et me kumbki ei kahtle, et seda on vaja, aga miks ja kellele?

LAGLE: Kunst on ilmselgelt üks ühiskonna arengu osa ja sellega tihedalt seotud. Ühtlasi peegeldab see ühiskonnas toimuvat samamoodi kui majandus või ükskõik milline teine valdkond. Vaatepunkt inimkonna ajaloole, rääkides pelgalt sõdade ajaloost, on ammu iganenud. Siit edasi on huvitav vaadata, kuidas haakub balletikunst tänase Eesti ühiskonna ja selle väärtushinnangutega, milline on balleti koht siin ning mida ta meie inimeste kohta kõneleb.

EINASTO: Ma näen balleti suurt võimalust selles, et ta on alati kaunis. Balletis on alati tähtis võimekas keha, mille abil luua efektne, elegantne, esteetiline liikumine. Just see klassikaline ilu annab balletile võimaluse käsitleda väga valusaid ja teravaid teemasid, nii et need on vastuvõetavad ka neile, kellele n-ö inetum tants (nagu modernants oma vormides) on täiesti vastukarva.

On ju ballette, mis räägivad elu üsna süngetest ja vägivaldsetest tahkudest (praeguses repertuaaris «Modigliani», «Ma-

non», «Medea»), ent õnnestunud lavastuses tehakse seda maitsekalt, muutumata kunagi labaseks või vastikuks – või teiselt poolt, probleemi kuidagi illustreerides või kahandades. Nii võib sõnum jõuda nendenigi, kes ei suuda jõhkruks taluda, ei taha «elu koledust» teatris liialt otse kogeda. Inimesed, kelle loomus või kasvatus on teinud neist esteedi, suudavad vastu võtta meeldivasse pakendisse pandud raskeid teemasid ning nende üle mõelda.

Selle kohta on mul näide Estonia «Medea» esietenduselt, kus vaheajal astus minu (täiesti võõra inimese) juurde üks keskeline soome daam, kes tundis vajadust jagada oma muljet etendusest. Teda naisena (ta rõhutas seda) puudutas teema üliväga ja pani sügavalt mõtlema naiste ärakasutamisele, laste saatusele ja mitmetele muudele tänapäeva ühiskonna valedematele, mida balletti käsitleb. Ja ma arvan, et selle mulje tekimisel ei olnud sugugi tähtsusetu balleti ja Medeiat kehastava Alena Škatula kaunis vorm. Oli tunda, et naine oli tulnud lihtsalt meeldivat õhtut veetma, aga sai midagi hoopis enamat.

Selliseid näiteid on kindlasti rohkem. Minu jaoks tõendab see, et balletti suudab puudutada inimeste hingekeeli hoopis suuremal määral, kui me arvame.

LAGLE: Ilu on olnud tõesti alati balletti taotlus. See on ka üks neid kohti, kus balletti tekitab tänapäeval umbusaldust. Ilu mõiste on avardatud kitsast klassikalisest ilust laiemaks ja sisulisemaks. Ilu tõeliseks määrajaks on saanud ehedus. See, mis on ehe, puudutab midagi tõelist, ja ilu seisnebki selles. Seevastu pealtnäha kaunis – näiteks balletti – tekitab juba ette häälestuse, et see on pealiskaudne ja ei ole nii tõsiseltvõ-

EVELIN LAGLE

tav, sügav ega väärtuslik. Meie kunstimaailm isegi kergelt pelgab ilu – nii teemana kui ka visuaalselt.

EINASTO: No eks ilu mõiste laieneb juba 19. sajandi lõpust peale. Sinu mainitud ehedus teeb ka koleda kauniks.

PRAEGU ON AEG, KUI BALLETT ON SUURESTI TAANDUNUD MEELDIVAKS VAATEMÄNGUKS, NAGU 18. JA 19. SAJANDI TEISEL POOLEL.

Näiteks vana, kortsus inime ne, kes klassikalises mõttes ei ole ilus, võib uues paradigmas olla ilus elukogemuse tõttu. Tema elatud elu ilu on sügavam kui pealispindsed kortsud.

Samamoodi olukorrad ja teemad, olgu siis see kannatav prostituut («Kameeliadaamist» «Volumandariinini») või midagi muud – elus ei oska ega taha gi me seda kannatust või ilu näha, aga kunst, sh tantsukunst, püüab seda oma vahenditega näidata.

LAGLE: Võiks küsida, kas kortsud ikka on koledad. Või millise kriteeriumi järgi on kortsus nahk mitte niisama kaunis kui sile ja rõõsa näonahk? Kuid jäägu see juba eraldi arutluse teemaks.

Klassikaliselt ilus on aga paraku juba ette määratud mitte olema sama tõsine või sügav. Eks umbusul balleti ilu vastu ole ka alust. Balletiajaloo os tõe sti olnud perioode, kui balletti on olnud meelelahutuslik vaatamäng, kauniste kehade esitlemine ja põnevate trikkide sooritamine.

EINASTO: Balletti on pidevalt toimunud minirevolutsioone, mille jooksul on uuendusi loodud, kuid need ei ole väga tugevasti juurdunud. Välja arvatud uued tantsutehnilised võtted, üha keerukamaks muutuvad liigutused ja sammujadad.

Samuti on balletiajaloo os olnud perioode, mil balletti on olnud kunstielus nähtav ja oluline, kuid on seejärel taandunud

BALLETT ON MUUTUNUD OMAMOODI TEHNIKATEADUSEKS JA KAOTANUD HUMANITAARTEADUSTELE OMASE ÜLESANDE AIDATA MEIL MAAILMAS ORIENTEERUDA.

